

ԺԱԿ ՀԱԿՈՐՅԱՆԻ ԿՈՌՈՆԿԸ ԿԸ ԿԱՆՉԷ ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԻ ՆԵՐԿԱՅԱՅՈՒՄՆԵՐԸ ԿԱՆԱԴԱՅՈՒՄ

ԱՆԱՀԻՏ ԲԵՔԱՐՅԱՆ

ԺԱԳԵԱՆ ՆՈՒԵՐ

*այն հին՝ այլ մշտանոր, այն բազմախոց՝
այլ մշտանորոգ ժողովուրդին,
որուն սրտին մէկ բջիջն եմ,
մէկ բաբախունն եմ, մէկ ճառագայթումն եմ ես,
Աստուծոյ շնորհքով՝:*

Ինչպես հայտնի է, 1946-1949 թվականներին տեղի է ունեցել աշխարհով մեկ սփռված հայերի մասնակի վերադարձ Խորհրդային Հայաստան²: Սփյուռքահայության այդ երազի իրականացումն էլ, իր իսկ խոսքերով ասած, «ներշնչման աղբիւր եւ նիւթ» է հանդիսացել Ժակ Հակոբյանի համար՝ ստեղծելու «Կռունկը կը կանչէ սփյուռքահայ թատերավէպը»³:

Սփյուռքահայ հանրահայտ բանաստեղծ Ժակ (Ժագ) Ստեփանի Հակոբյանը ծնվել է 1917-ին Երուսաղեմում: Փոքր հասակից տեղափոխվել է Եգիպտոս, սովորել է Գալուստյան և Պերպերյան վարժարաններում, ֆրանսիական լիցեյում: Ավարտել է Կահիրեի համալսարանը (1942)՝ քիմիկոս-դեղագործի մասնագիտությամբ: 1968-ից հաստատվել է ԱՄՆ-ի Կալիֆոռնիա նահանգի Փասադենա քաղաքում: 1938-ին հրատարակել է բանաստեղծությունների առաջին ժողովածուն՝ *Գաղտնի ճամբան* խորագրով, որը մամուլում արժանացել է Վ. Թեքեյանի դրական գնահատականին: Հետագայում հրատարակել

¹ **Ժագ Յակոբեան**, *Կռունկը կը կանչէ*, Սփյուռքահայ թատերավէպ հինգ հանգրուանով, «Համազգային», Լոս Անճելլոս, 1986, էջ 2:

² Երկրորդ համաշխարհային պատերազմից հետո ԽՍՀՄ կառավարության՝ 1945 թ. նոյեմբերի 21-ի որոշմամբ թույլատրվել է կազմակերպել սփյուռքահայության զանգվածային հայրենադարձություն:

³ **Ժագ Յակոբեան**, *Կռունկը կը կանչէ*, Սփյուռքահայ թատերավէպ հինգ հանգրուանով, «Համազգային», Լոս Անճելլոս, 1986, էջ 5:

է *Մեղրալուսին* (1943), *Մարդ մը մեռավ* (1947՝ նվիրված Վ. Թեքեյանի հիշատակին), *Մեսրոպաշունչ* (1947), *Վերածնունդ* (1949), *Ոսկեդափնի* (1957), *Մասիսածին* (1963), *Ջահեր* (1964), *Հայապրոտի* (1970, չափածո վեպ), *Ուլունքաշար* (1983) և այլ ժողովածուներ: Գրել է նաև թատերգություններ հայրենաբաղձության և կարոտի թեմաներով: Ժ. Հակոբյանը *Կռունկը կը կանչէ* թատերգությունը գրել է 1954-ին, որն առաջին անգամ հրատարակվել է 1956-ին Բեյրութի «Նշան Փալանճյան» ճեմարանի շրջանավարտների միության «Ակոս» ամսագրում⁴:

Կռունկը կը կանչէ թատերախաղը, որի սյուժեն վերցված է սփյուռքահայ կյանքից և «կառուցուած է առաելաբար հայրենասիրական ապրումներու եւ զգացումներու վրայ»⁵, առաջին անգամ ներկայացրել է «Գասապար Իփեքյան» թատերախումբը 1977-ին Բեյրութի «Յակոբ Տեր-Մելքոնյան» թատերասրահում՝ վաստակաշատ թատերական գործիչ, տաղանդավոր դերասան և դերուսույց Ժ. Սարգիսյանի⁶ ղեկավարությամբ, բեմադրությամբ և խաղարկությամբ: Բեմադրության առաջին իսկ օրվանից ներկայացումն արժանացել է լիբանանահայության ջերմ ու խանդավառ ընդունելությանը: Մի քանի ամսվա ընթաց-

⁴ Տե՛ս «Ակոս», 1956, մարտ, թիւ 3 (80), էջ 1-17, ապրիլ, թիւ 4 (81), էջ 6-17, մայիս, թիւ 5 (82), էջ 13-26, հուլիս, թիւ 7 (84), էջ 21-33, օգոստոս, թիւ 8 (85), էջ 45-55, սեպտեմբեր, թիւ 9 (86), էջ 9-26, հոկտեմբեր, թիւ 10 (87), էջ 23-37, նոյեմբեր, թիւ 11 (88), էջ 18-28:

⁵ **Գաբրիէլ Պասմաճեան**, *Պետրոս Ադամեան թատերախումբի ներկայացումները*, «Գեղարդ», № 54, 1981, էջ 20:

⁶ **Սարգիսյան Ժորժ** (1915-1982), սփյուռքահայ դերասան, բեմադրիչ և թարգմանիչ: Սովորել է Հալեպի Կիլիկյան ազգային և Բեյրութի Ս. Նշան վարժարաններում: 1941-ից Բեյրութի Համազգային մշակութային միության «Գասապար Իփեքյան» թատերախմբի հիմնադիր դերասաններից է, իսկ 1952- 1980 թվականներին՝ ղեկավարը: Մեծ վաստակ ունի լիբանանահայ թատերական կյանքում: Թատերախմբի հետ միասին հյուրախաղերով հանդես է եկել Իրանում, Սիրիայում, Իրաքում, Եգիպտոսում, Կիպրոսում, ԱՄՆ-ում, Կանադայում, Արգենտինայում և Բրազիլիայում: Բեմադրել է քառասունից ավելի պիես, այդ թվում՝ Մուշեղ Իշխանի *Մեռնիլը որքա՜ն դժվար է*, Շառլի *Ինկած բերդի իշխանուհին*, *Հին աստվածներ*, *Կայսր*, Հենրիկ Իբսենի *Ժողովրդի թշնամին*, Նիկոլայ Գոգոլի *Ռևիզոր*, Ռոժե Ֆերդինանի *Տուն փեսայ* պիեսները, Րաֆֆու *Ոսկի* աքաղաղը (բեմականացում՝ Ժ. Սարգիսյանի), Շիրվանզադեի *Քառս* (բեմականացում՝ Ժ. Սարգիսյանի) և այլն: Իր բեմադրություններում մարմնավորել է ուժեղ խառնվածքի կերպարներ՝ Վանահայր (Հին աստվածներ), Նիկիֆոր (Կայսր), Դոկտոր Շոտկման (Ժողովրդի թշնամին), Քաղաքագլուխ (Ռևիզոր), Սիմոն Շոթար (Տուն փեսայ), Պետրոս աղա Մասիսյան (Ոսկի աքաղաղ) և այլն: Թարգմանել է 17 թատերախաղ: 1984-ին Բուենոս Այրեսում, ի հիշատակ Ժ. Սարգիսյանի, կազմակերպվել է Համազգային մշակութային միության «Ժորժ Սարգիսյան» թատերախումբը:

քում ներկայացումը դիտել են ավելի քան 20 000 հանդիսական: Նույնիսկ երկրի քաղաքական անկայուն վիճակի և տագնապալից օրերի պայմաններում թատերախաղը Բեյրութում ներկայացվել է 41 անգամ: Հետագայում թատերախաղը ներկայացվել է Հալեպում՝ յոթ անգամ, Դամասկոսում՝ երկու անգամ:

Նշենք նաև, որ Ժ. Հակոբյանի *Կոռունկը կը կանչէ* թատերգությունը 1979-ին Պարզև Փելթեքյանի բեմադրությամբ Համազգայինի թատերախումբը ներկայացրել է նաև Լոս Անջելեսում նույն թատերախմբի 50-ամյա տարելիցի հանդիսությունների ժամանակ: Իսկ Ժորժ Սարգիսյանը 1980-ին այն բեմադրել է Բուենոս Այրեսում և Մոնտեվիդեոյում: Այդ երկու քաղաքներում էլ թատերախաղն արժանացել է ինչպես հայ, այնպես էլ օտարազգի հանդիսատեսի ջերմ ընդունելությանն ու բարձր գնահատականին: Ներկայացման հաջողություններին անդրադարձել է տեղի թե՛ հայ, թե՛ օտար մամուլը: Ոգևորված այդ հաջողություններից, Կանադայի Համազգային մշակութային միությունը հրավիրում է Ժորժ Սարգիսյանին, որպեսզի նա Մոնրեալում և Տորոնտոյում թատերախմբեր կազմավորի՝ վերոհիշյալ թատերախաղը ներկայացնելու համար:

Ինչպես տեղեկանում ենք «Հորիզոն» շաբաթաթերթից, «քանի մը ամիսներէ ի վեր Մոնրէալ կգտնուի վաստակաւոր դերասանապետ եւ Պէյրոյթի Համազգայինի «Գասպար Իփէկեան» թատերախումբի ղեկավար պրն. Ժորժ Սարգիսեան: Ան Մոնրէալի մասնաճիւղի «Պետրոս Աղամեան» թատերախումբով պիտի բեմադրէ Ժազ Յակոբեանի «Կոռունկը կը կանչէ» և Ռոժէ Ֆերտինանտի «Երեք մանչ, մէկ աղջիկ» թատերախաղերը՝ յառաջիկայ Սեպտեմբերի և Հոկտեմբերի ամիսներու ընթացքին»⁷:

Եվ այսպես, 1981 թ. սեպտեմբերի 12-ին՝ շաբաթ օրը, Համազգային մշակութային միության Մոնրեալի մասնաճյուղի «Պետրոս Աղամեան» թատերախումբը Լիբանանի Համազգայինի «Գասպար Իփեկյան» թատերախմբի ղեկավար Ժ. Սարգիսյանի բեմադրությամբ «Ժան դը Բրեբյոֆ» (*Jean de Brebeuf*) թատերասրահում մեծ հաջողությամբ ներկայացրել է Ժ. Հակոբյանի *Կոռունկը կը կանչէ* թատերախաղը: Այն կրկնվել է նաև սեպտեմբերի 12-ին, 19-ին և 20-ին: Այդ ներկայացումներին ներկա է եղել նաև թատերախաղի հեղինակը, ով այդ առթիվ հատուկ հրավիրվել էր Կալիֆոռնիայից⁸: Նույն

⁷ Ժորժ Սարգիսեան կը բեմադրէ, «Հորիզոն», Մոնրեալ, 10 օգոստոսի 1981, էջ 3:

⁸ Տե՛ս «Պետրոս Աղամեան» թատերախումբը Ժորժ Սարգիսեանի ղեկավարությամբ բեմադրեց «Կոռունկը կը կանչէ», «Հորիզոն», Մոնրեալ, 21 սեպտեմբերի 1981, էջ 1:

թվականի նոյեմբերի 22-ին և 23-ին այս թատերախաղը բեմադրվել է նաև Տորոնտոյում:

Այսպիսով, Ժ. Հակոբյանի *Կռունկը կը կանչէ* թատերգությունը Ժ. Սարգիսյանի ղեկավարությամբ 1981-ին Մոնրեալում բեմադրվել է չորս անգամ, իսկ Տորոնտոյում՝ երկու անգամ: Այստեղ, ընդհանրապես, հատկանշական է ընդգծել, որ Ժ. Հակոբյանի *Կռունկը կը կանչէ* թատերգության ներկայացումների ընդհանուր թիվը Սփյուռքում մի քանի տարվա ընթացքում հասավ մինչև 64-ի, որն աննախընթաց չափանիշ է սփյուռքահայ թատերական կյանքի տարեգրության մեջ: Դա, ըստ մամուլի վկայության, հնարավոր դարձավ իրականացնել «շնորհի ո՛չ միայն սոյն գործի գեղարուեստական պարունակին ու հանգամանքին եւ թեմայի ինքնատպութեան ու անանց այժմէականութեան, այլ նաեւ շնորհիւ Ժորժ Սարգիսեանի եզակի անհատականութեան եւ ուժականութեան»⁹:

Բացի դրանից, Ժ. Հակոբյանի *Կռունկը կը կանչէ* թատերգության հաջողության գրավականն այն էր, որ թատերախաղի սյուժեն արդիական էր, ինչպես արդեն նշել ենք, վերցված էր սփյուռքահայ կյանքից և արտացոլում էր սփյուռքահայության ազգապահպանման մաքառումները: Ինչպես արձանագրում է մամուլը. «Թատերախաղը կը մարմնաւորէ հայրենիքի կարօտով տոջորող սփիւռքահայ մարդուն տեւական մաքառումը ազգապահպանման նուիրական գործին կապակցութեամբ: Սփյուռքի հայը այս նուիրական երագին իրականացման համար մերթ կը հնազանդի իր սրտի՝ մերթ իր մտքի ծայնին, սակայն ան ինչ հաւատքի ալ պատկանի, ինչ մտայնութիւն ալ ունենայ, երբ կը կանչէ կռունկը, այսինքն յաւիտենական եւ առանց մակդիրի հայրենիքը, կը մոռնայ ամէն տարակարծութիւն եւ կը բոլորուի այդ կեդրոնական գաղափարին շուրջ»¹⁰: Սփյուռքի հայ անհատների ներքին պայքարի և գաղափարների բախման հարցերի արտացոլումը թատերախաղը դարձնում է հետաքրքրական: Դա արտահայտվում է թատերախաղի հերոսներ Գևորգ Արծրունու և Մարգար Հակոբյանի գործողություններում՝ վտարանդի հայի իրենց նկարագրով, կանխազգացումներով, խոհերով, հոգեբանությամբ, ապրելակերպով և մտածելակերպով:

Թատերախաղի համառոտ բովանդակությունը տրվում է ստորև:

⁹ **Ժագ Յակոբեան**, *Կռունկը կը կանչէ*, Սփիւռքահայ թատերավէպ հինգ հանգրուանով, «Համազգային», Լոս Անճելըս, 1986, էջ 8:

¹⁰ **Գաբրիէլ Պասմաճեան**, *Պեպրոս Ադամեան թատերախումբի ներկայացումները*, «Գեղարդ», № 54, 1981, էջ 20:

Մարգար Հակոբյանը երիտասարդ տարիքում հրատարակում է բանաստեղծությունների ժողովածու, որը, չնայած հեղինակի անժխտելի տաղանդին, անտարբերությամբ է ընդունվում հայ հասարակության կողմից: Դառնացած և հուսալքված Մարգարն ընդվզում է՝ որոշելով փոխել իր ինքնությունն ու լեզուն: Նա այրում է հայերենով գրված իր բոլոր ստեղծագործությունները, խզում բոլոր կապերն իր անցյալի հետ, նույնիսկ փոխում է իր անունը, դառնում Մարկ Ջեքսոն, և գոհ մնալով, որ ինքն Ավստրալիայի քաղաքացի է, զավակներին տալիս է տեղական (օտարազգի) կրթություն: Այս կերպարի հակոտնյան է հայապահպան Գևորգ Արծրունին, ով պայքարում է ուժացման դեմ: Նա աչալուրջ հետևում է, որ տանը խոսեն միայն հայերեն, իր զավակներին հաղորդակից է դարձնում հայ ժողովրդի պատմությանն ու մշակույթին, ինչպես նաև իր համախոհ հայասերների հետ մեծ ջանքեր է գործադրում և միջոցներ ձեռնարկում՝ հայերեն դասընթացների երեկոյան դպրոց բացելու համար:

Մարգար Հակոբյանի կամ, ինչպես ինքն է իրեն անվանում, Մարկ Ջեքսոնի ավագ որդին՝ Սթիվը (Ստեփան), անգլերեն հրատարակած բանաստեղծությունների ժողովածուի համար արժանանում է մրցանակի, և հայրը հպարտանում է իր դափնեկիր զավակով: Սակայն Սթիվը, իր արյան կանչին ունկընդիր, անընդհատ տարօրինակ անրջային տեսիլքներ է տեսնում: Այդ տեսիլքների պահերից մեկում, երբ նա զբոսնում էր ծովափին, կարծես թե մի մայրական ձայն իրեն կանչում էր: Այդ պահին մի ուրիշ ներքին ձայն շշնջում է նրա ականջին՝ **Կոռնկն է:**

*«Կոռնկ» – հոյլ մը թեաւոր՝ր բառ,
Երկու տողով անհո՛ւն մուրազ,
Թուղթի մը մէջ ծրարուած հազա՛ր
Իղծ ու երազ,
Ուստի՞ կու գաս...¹¹*

Օրերից մի օր, երբ Սթիվը, դարձյալ տարված նման հոգեկան խռովքներով և գտնվելով Կոմիտասի «Կոռնկի» ազդեցության տակ, անցնում էր Արծրունիենց տան մոտով, ներս է մտնում և տեսնում իր երազների աղջկան՝

¹¹ **Ժագ Ս. Յակոբեան, Կոռնկ, ուստի՞ կու գաս...**, հեղինակի «Հայապրտի, Հայավէպ, «Սփիւռք», 1970, տպարան Շիրակ, Պեյրուք» գրքում, էջ 240: Ի դեպ, հետագայում Ժ. Հակոբյանը «Կոռնկ, ուստի՞ կու գաս...» բանաստեղծությունը մտցրել է 1986 թ. Լոս Անջելեսում հրատարակված *Կոռնկը կը կանչէ* գրքի մեջ (տե՛ս էջ 3-4):

թխահեր, սևաշյա գեղեցկուհի Ազատուհուն: Նրանք զրուցում են տարբեր թեմաների շուրջ, հատկապես հայկական թոշնակի՝ կռունկի մասին: Պարզվում է, որ նրանք ունեն շատ ընդհանուր հայացքներ և ջերմ զգացողություններով կապված են միմյանց հետ: Սթիվը հրաժարվում է անգլերեն բանաստեղծությունների համար ստացած իր մրցանակից և հոր երեսին է շարտում հետևյալ խոսքերը. «Քու սեփական արինդ երակներուս մէջ կը հոսի: Ինչո՞ւ հայութիւնս գողցար ինձմէ...»¹²: Արտաբերելով այս խոսքերը՝ Սթիվն Ազատուհու հետ միասին լքում է Ավստրալիան: Մայրը դեմ է, որ որդին մեկնի: Բայց Մարկը մնում է անդրդվելի և չի միջամտում:

Ընդգծենք, որ 1915 թ. ցեղասպանությունից փրկված և աշխարհասփյուռ հայ տարագիրները, որտեղ էլ որ հանգրվանել են, միշտ մաքառել են, ինչպես միանգամայն իրավացիորեն շեշտում է սփյուռքահայ գրող, հայրենասիրության ջատագով Հակոբ Կարապետյանը (1925-1994), «որ լինի հայ գիր ու գրականություն, որ հայությունը շարունակվի իրենց ու իրենց զավակների մեջ»¹³, քանի որ «հանգրվանը խարխալ չէ, տուն չէ, մնայուն չէ, հայրենիք չէ»¹⁴: Հետևաբար, «Ամերիկյան (կամ մի այլ երկրի – **Ա. Բ.**) քաղաքացիության քառասուն հատ վավերագիր տուր իրենց, նորից կասեն, որ իրենք հայ են: ... Ամերիկայում գտնվելով հանդերձ, նրանք Ամերիկայում չեն ապրում: Կերտել են իրենց ուրույն պատյանը, մտել մեջը և ամփոփվել: ... Այդ արտառոց ինքնամեկուսացումը նրանց տառապանքի ու հարատևության աղբյուրն է: ...նպատակը վերադարձն է»¹⁵:

Ընդհանրապես, անհրաժեշտ է նշել, որ կան թեմաներ և նյութեր, որոնք անկախ իրենց ներկայացման ձևից ու բնույթից՝ հանդիսություն է, թատերախաղ, թե մեկ այլ միջոցառում, խոսում են ժողովրդի (առավել ևս՝ տարագիր ժողովրդի) սրտից և աներկբայորեն ընդունվում են հասարակության կողմից: Այդպիսին է, օրինակ, Վարդանանց պատերազմի մասին որևէ ներկայացում կամ այլ միջոցառում: Այդպիսին է նաև *Կռունկը կը կանչէ* ներկայացումը: Պա-

¹² **Պերճ Թ. Մումճեան**, «Կռունկը կը կանչէ» թարգմախաղի անդրանիկ ներկայացումը, «Հորիզոն», Մոնրեալ, 1981, 28 սեպտեմբերի, էջ 4 (նույնը՝ «Կռունկը կը կանչէ» թարգմախաղի անդրանիկ ներկայացումը Մոնթրեալի մէջ (Սեփական թղթակցութիւն) խորագրով, տե՛ս «Հայրենիք», Բոստոն, 1981, 3 հոկտեմբերի, էջ 7):

¹³ **Հակոբ Կարապետյան**, *Նոր աշխարհի հին սերմնացանները*, տե՛ս *Երկեր*, գիրք առաջին, Երևան, «Նաիրի», 1995, էջ 193:

¹⁴ Նույն տեղում, էջ 182:

¹⁵ Նույն տեղում, էջ 192:

տահական չէ, որ այն բազմիցս ներկայացվել է Սփյուռքի տարբեր գաղթօջախներում: Միանգամայն այլ հարց է, թե դրանք ինչպես են մատուցվում հասարակությանը:

Անդրադառնալով Մոնրեալում Ժ. Հակոբյանի *Կոռնկը կը կանչէ* թատերախաղի առաջին ներկայացմանը՝ նշենք, որ հեղինակի, ինչպես նաև հանդիսատեսների, ամենահամակրելի կերպարը Գևորգ Արծրունին է, թերևս նրա համար, որ նա տիպիկ սփյուռքահայ է՝ իր գաղափարապաշտ, բարի, ազնիվ ու անկախ, գուցե մի փոքր մոլեռանդ, բնավորությամբ ու մտածելակերպով: Թերևս այլ կերպ հնարավոր չէ, քանի որ, ինչպես նշում է թատերախոսը, «համայնակույ ու համայնքակույ սփյուռքի պայմաններուն մէջ հայը ստիպուած է այդպէս ըլլալ, եթէ երբեք նախանձախնդիր կերպով պիտի պահէ իր ինքնութիւնը»:

Ու այդ ինքնութիւնը ուրիշ բան չի կրնար ըլլալ, եթէ ոչ ճանաչում եւ պաշտամունք՝ Լուսաւորիչի հաւատքին, Մաշտոցին, Խորենացիին, Զուարթնոցին, Նարեկացիին, Կոմիտասին, Արարատին եւ Արագածին»¹⁶:

Այս բոլոր սրբություններով հպարտ անձնավորության՝ Գևորգ Արծրունու կերպարը հաջողությամբ մարմնավորել է տաղանդավոր ասմունքող Վարդգես Քյուլիեյանը: Համեմատաբար ավելի փոքր դերով է հանդես եկել հայտնի դերասանուհի Անահիտ Գույումճյանը¹⁷, ով, մարմնավորելով Գևորգ Արծրունու կնոջը, կարողացել է ստեղծել գավառական բարի ու պարզունակ հայ մոր կերպարը՝ հավասարակշռություն պահպանելով ուղղամիտ, ինչ-որ իմաստով կոշտուկոպիտ էակի զավեշտական շարժումների և բնագրով գործող սրտա-

¹⁶ **Պերճ Թ. Մոմճեան**, «Կոռնկը կը կանչէ» թատերախաղի անդրանիկ ներկայացումը, «Հորիզոն», Մոնրեալ, 1981, 28 սեպտեմբերի, էջ 4:

¹⁷ Գույումճյան Անահիտ, սփյուռքահայ դերասանուհի, ծնվել է 1938-ին Կ. Պոլսում արվեստագետի ընտանիքում: Մանուկ հասակից զանազան դերեր է կատարել տարբեր վարժարաններում կազմակերպված հանդեսներում և ներկայացումներում: Ավարտել է Կ. Պոլսի կոնսերվատորիան: Առաջին անգամ մեծահասակների հետ խաղացել է տասնհինգ տարեկան հասակում Աշոտ Մաղաթյանի բեմադրությամբ ներկայացված *Վաղահասը* պիեսում: 1967 թ. իռլանդեթերին տեղափոխվել է Կանադա: Խաղացել է Մոնրեալի Պոլսահայ միության կազմակերպած *Մեծապարիվ մուրացկաններ*, *Շողոքորթը*, *Օրիորդ Շոքոյա*, *Վաղահասը* ներկայացումներում, *Անուշ* օպերայում, Հայ համագգային մշակութային միության «Պետրոս Աղամյան» թատերախմբի *Ինկած բերդի իշխանուհին*, *Եսին մարդը*, *Շոթար* և *ընդանիքը*, *Աշխարհն*, *այր*, *շուտ է եկել*, *Կոռնկը կը կանչէ* և այլ ներկայացումներում, ինչպես նաև գլխավոր դերով հանդես է եկել Միեր Մկրտչյանի բեմադրած *Պաղպասար աղբար* կատակերգության մեջ: Հյուրախաղերով հանդես է եկել Տորոնտոյում, Բոստոնում, Նյու Ջերսիում և Ֆիլադելֆիայում:

ցավ ու նվիրյալ մոր միջև: Իսկ Գևորգ Արծրունու դստերը՝ Ազատուհուն, մարմնավորել է սկսնակ դերասանուհի Անի Տերտերյանը, որը հաջողությամբ ու ճշգրտորեն ներկայացրել է ազգասեր, բարեկիրթ ու հայ մշակույթի ջատագով երիտասարդ աղջկա կերպարը:

Ներկայացման բեմադրիչ Ժորժ Սարգիսյանը, «վաստակաւոր դերասանի իր փորձառութիւնը ի գործ դնելով հմտութեամբ ներկայացուց սփիւռքի մէջ կամովին ուժացող Մարգար Յակոբեանի (Մարք Ճեքսըն) տիպարը»¹⁸: Անհաշտ մարդ է Մարկը՝ ներփակված իր սեփական խոհերի, մտորումների և զգացումների մեջ: Նա իր երկար տարիներ փայփայած ու գուրգուրած ստեղծագործություններն աստիճանաբար այրում է, ի վերջո դառնում է շատ ինքնամփոփ և իր ապաստանը գտնում իր խոհերում: Նա նույնիսկ իր զավակի հեռանալուն չի ընդդիմանում, մնում է անշարժ, ընդունում այն, կարծես թե, անտարբերությամբ: Միգուցե այդ պատճառով է, որ նրա արարքում հասարակությունն այնքան էլ հստակ չի պատկերացնում դժբախտ հոր ներքին տառապանքը: Ժորժ Սարգիսյանը վշտակիր հոր տառապանքը ներկայացնում է գրեթե աննկատելի ձևով. «պարզապէս կը դողար անոր կզակը եւ շրթները կը ստանային հետզհետէ դէպի վար լայնցող կիսալուսնի կերպարանք ... պարտուած մարդու եւ պարտուած հօր ստոյիկեան հպարտութիւն»¹⁹, - գրում է թատերախոսը:

Հուրի Հաքիմյանը հաջողությամբ է մարմնավորել Միրեյմ Ջեքսոնի կերպարը: Չնայած փոքր, բայց դժվարին դեր էր՝ գրեթե առանց խոսքերի: Սակայն դերասանուհին իր շարժումներով ու նայվածքներով կարողացել է խաղը դարձնել համոզիչ: Ռազմիկ Հաքիմյանը, առաջին անգամ բեմ բարձրանալով, իր լավ առողանությամբ, ազատ շարժումներով կարողացել է հաջողությամբ մարմնավորել Սթիվի դժվարին դերը՝ մի առեղծվածային երիտասարդի դեր, որն անընդհատ դեգերում էր իր ինքնության որոնումների մեջ, մի երկակի դեր, որ թատերախոսի վկայությամբ. «մենք՝ արտաշխարհի հայերս տեւական կերպով կը խաղանք սփիւր կոչուած տարօրինակ բեմին վրայ»²⁰:

Մնացած դերերով հանդես են եկել Հարութ Զաքմաքճյանը (Վահանիկ՝ Արծրունու թոռը), Րաֆֆի Սիուֆին (Ռոբերտ՝ Հակոբյանների կրտսեր որդին),

¹⁸ **Պերճ Թ. Մոմճեան**, «Կռունկը կը կանչէ» թատերախաղի անդրանիկ ներկայացումը, «Հորիզոն», Մոնրեալ, 1981, 28 սեպտեմբերի, էջ 4:

¹⁹ Նույն տեղում, էջ 4-5:

²⁰ **Գաբրիել Պասմաճեան**, Պերորոս Ադամեան թատերախումբի ներկայացումները, «Գեղարդ», № 54, 1981, էջ 20:

Ալիք Տիշոյանը (Մելվա՝ Սթիվի բարեկամուհին), Անի Գրայանը (միսիս Հորթը), Հակոբ Գարայանը, Գևորգ Մինոյանը, Կարո Գրայանը և Հովիկ Նուպարյանը (Ժողովականներ), որոնք նույնպես հաջողությամբ ու համոզիչ են ներկայացրել իրենց մարմնավորած հերոսներին:

Թատերախոսը միաժամանակ ընդգծում է նաև մի շարք թերություններ, որոնք տեղ են գտել ներկայացման մեջ: Այսպես, բեմադրիչ Ժորժ Սարգիսյանը, «արթնամտութիւնը ունեցած էր որոշ արագութեամբ տանելու խաղարկութիւնն ու դէպքերու ընթացքը: Բայց այդ միօրինակ ընթացքը տեղ տեղ կը խափանէր հաղորդականութիւնը: Հասարակութեան ուշադրութենէն կը վրիպէր որօշ պահերու աղուորութիւնը, խորութիւնն ու պատգամը: Օրինակ Սթիվի մենախօսութիւնը երբ ականջին կը հասնէին Մելվայի եւ Ագատուհիի խօսքերը»²¹: Իսկ երաժշտությունը, որն այս ներկայացման հոգին և ուղնուծուծն էր կազմում, շատ դեպքերում չի հասել իր նպատակին՝ ձայնական հստակության, ծավալի և ժամանակի համընթացության անհամապատասխանության հետևանքով:

Բացի դրանից, ներկայացման որակի վրա ազդել է նաև *Կոունկը կը կանչէ* թատերախաղի որոշ ցրվածությունը: Առաջին գործողության բուռն ընթացքի ժամանակ, երբ Ժողովականների միջև տեղի էր ունենում անհաշտ ու լարված վիճաբանություն, հանկարծ հնչում է կոունկի ծանոթ երգը, և բոլորը միանգամից հաշտվում են ու գրկախառնվում: Եվ ստեղծվում է այն տպավորությունը, որ հեղինակը, կարծես թե, արդեն լռելայն հաղորդել է իր պատգամը՝ տեսնել բոլոր հոսանքների հայերին իրար հետ հաշտված ու եղբայրացած, այսինքն՝ հեղինակն ընդգծում է, որ «ամէն մէկ հայու ձգտումը նոյնն է. հայկականութիւնն եւ ինքնութիւն»²²: Այնքան հուզիչ է այդ պահը, որ թվում է, թե դրանից հետո ուրիշ ասելիք ու անելիք չկա, և թատերախաղն այդ գործողությամբ պետք է ավարտվի: Սակայն այն շարունակվում է ևս չորս գործողությամբ: Հետևաբար, ցանկալի էր, որ հեղինակն իր «պատգամը փոխանակ առաջին արարին, տրուէր թատերախաղին վերջաւորութեան որպէսզի աւելի հետաքրքրական եւ տպավորիչ ըլլար ան»²³:

²¹ **Պերճ Թ. Մոմճեան**, «Կոունկը կը կանչէ» թատերախաղի անդրանիկ ներկայացումը, «Հորիզոն», Մոնրեալ, 1981, 28 սեպտեմբերի, էջ 5:

²² Նույն տեղում:

²³ **Գաբրիէլ Պասմաճեան**, *Պերորոս Ադամեան թատերախումբի ներկայացումները*, «Գեղարդ», № 54, 1981, էջ 20:

Չնայած նշված թերություններին՝ «Պետրոս Ադամյան» թատերախմբի *Կռունկը կը կանչէ* թատերախաղի ներկայացումները, մամուլի վկայությամբ, ունեցել են մեծ հաջողություն և «արժանացած են հայ եւ օտար արուեստասեր շրջանակներու բարձր գնահատանքին: Հանդիսութեանց ներկայ գտնուած արուեստասէրները ջերմօրէն ողջունած են Ժորժ Սարգիսեանի բեմական մտայղացման և ճիգին արդիւնքը հանդիսացող «Կռունկը կը կանչէ»-ի բեմականացումն ու իր առինքնող խաղարկութիւնը»²⁴:

Մոնրեալում կայացած չորս ներկայացումներից հետո «Պետրոս Ադամյան» թատերախումբը մեկնել է Բոստոն և մասնակցել Արևելյան Ամերիկայի և Կանադայի Համազգայինի շրջանային վարչության կազմակերպած 6-րդ համահավաք հանդիսությանը, որի ավարտին՝ 1981-ի հոկտեմբերի 11-ին՝ կիրակի օրը, թատերախումբը Ժորժ Սարգիսեանի ղեկավարությամբ հինգերորդ անգամ ներկայացնում է *Կռունկը կը կանչէ* թատերախաղը՝ վարակելով «հանդիսատեսները թատերական արուեստին հրապոյրներով»²⁵:

«Պետրոս Ադամյան» թատերախումբը Ժորժ Սարգիսեանի ղեկավարությամբ *Կռունկը կը կանչէ* թատերախաղի ներկայացմամբ վերջին անգամ հանդես է եկել 1981-ի աշնանը՝ Տորոնտոյի բազմամշակութային փառատոնի ժամանակ, օտար այլ թատերախմբերի հետ միասին: Բազմամշակութային թատերական փառատոնի (Multicultural Theatre Festival) մրցույթին մասնակցել են Կանադայի 42 համայնքների թատերախմբեր: Հունգարերեն, ֆիններեն, լիտվերեն, չեխերեն, սերբերեն, իսպաներեն և այլ լեզուների հետ միասին հնչել է նաև Մեծասքանչ մաշտոցյան հայերենը: Տասը շաբաթ տևած մրցույթի արդյունքներն ամփոփվել և հայտարարվել են 1982 թ. հունվարի 17-ին՝ կիրակի օրը: Թատերագիրներից և Տորոնտոյի համալսարանի թատերական բաժնի պրոֆեսորներից բաղկացած հանձնաժողովը լավագույն թատերախմբի մրցանակը շնորհել է Համազգայինի «Պետրոս Ադամյան» թատերախմբին, իսկ լավագույն բեմադրիչի մրցանակը՝ Ժորժ Սարգիսյանին՝ պարգևատրելով նրանց ոսկե մեդալով և համապատասխան վկայագրով:

ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Սփյուռքահայ բանաստեղծ Ժ. Հակոբյանի *Կռունկը կը կանչէ* թատերգությունը գրված է հայրենաբաղձության, կարոտի շարժառիթով, արտացոլում է սփյուռքահայության ազգապահպանման մաքառումները և կառուցված է

²⁴ *Մշակութային լուրեր*, «Բազին», № 2, 1982, էջ 80:

²⁵ Նույն տեղում:

հայրենասիրական ապրումների և զգացումների վրա:

Չնայած իր պարզունակությանը՝ այդ թատերախաղը բազմիցս ներկայացվել է Սփյուռքի տարբեր գաղթօջախներում և արժանացել սփյուռքահայության ջերմ ու խանդավառ ընդունելությանը, քանի որ խոսում է Ժողովրդի (առավել ևս՝ տարագիր ժողովրդի) սրտից: Մոնրեալի «Պետրոս Ադամյան» թատերախումբը լիբանանահայ դերասան, բեմադրիչ և թարգմանիչ Ժորժ Սարգիսյանի ղեկավարությամբ այն 1981 թ. Կանադայում ներկայացրել է վեց անգամ: Նույն թվականին Տորոնտոյի բազմամշակութային փառատոնի մրցույթին, որին մասնակցել են Կանադայի 42 համայնքների թատերախմբեր, լավագույն թատերախմբի մրցանակը *Կոունկը կը կանչէ* ներկայացման համար շնորհվել է «Պետրոս Ադամյան» թատերախմբին, իսկ լավագույն բեմադրիչի մրցանակը՝ Ժորժ Սարգիսյանին, որոնք պարգևատրվել են ոսկե մեդալով և համապատասխան վկայագրով:

Բանալի բաներ – սփյուռքահայ, Ժակ Հակոբյան, «Կոունկը կը կանչէ», «Պետրոս Ադամյան» թատերախումբ, Ժորժ Սարգիսյան, Տորոնտոյի բազմամշակութային փառատոն, թատերգություն, հայրենասիրություն, կարոտ, ազգապահպանում:

ПОСТАНОВКИ ПЬЕСЫ «ЗОВ ЖУРАВЛЯ» ЖАКА АКОПЯНА В КАНАДЕ

АНАИТ БЕКАРЯН

Пьеса «Зов журавля» армянского поэта диаспоры Жака Акопяна, написанная в мотивах ностальгии и тоски, отражает жажду борьбы за сохранение национальной самобытности армянской диаспоры и построена на патриотических переживаниях и чувствах.

Несмотря на свою примитивность, этот спектакль неоднократно представлялся в разных колониях диаспоры и удостоился теплого и восторженного приема со стороны зарубежных армян, так как совпадал с чувствами народа (тем более – изгнанного народа). Труппа «Петрос Адамян» Монреалья под руководством ливанского армянского актера, постановщика и переводчика Жоржа Саркисяна в 1981 году представил этот спектакль в Канаде шесть раз. В том же году на конкурсе многокультурного фестиваля в Торонто, в котором приняли участие труппы 42 общин Канады, приз лучшей труппы был присвоен труппе «Петрос Адамян» за спектакль «Зов журавля», а приз лучшего постановщика – Жоржу Саркисяну, которые были награждены золотыми медалями и соответствующими свидетельствами.

Ключевые слова – зарубежный армянин, Жак Акопян, «Зов журавля», труппа «Петрос Адамян», Жорж Саркисян, многокультурный фестиваль в Торонто, пьеса, патриотизм, тоска, сохранение национальной самобытности.

THE PERFORMANCES OF “THE CALL OF THE CRANE” A PLAY BY JACK HAKOBYAN IN CANADA

ANAHIT BEKARYAN

The Call of the Crane, a play by Jack Hakobyan, an Armenian writer of diaspora is a work founded on emotions and sentiments that are evoked by love of homeland. It sets forth the issues of homesickness, nostalgia and depicts the struggle of the Armenians to keep their national identity in diaspora.

Despite being unsophisticated, the play has been performed in various communities of Diaspora and was warmly and enthusiastically welcomed as it echoed the call of their hearts (the hearts of the Armenian emigrants). The theatre Company «Petros Adamyan» of Montreal performed the play in 1981 six times in Canada. The director was George Sargissyan, an Armenian actor, director, and translator from Lebanon. The «Petros Adamyan» company, in the same year at the Toronto Multicultural Theatre Festival, which hosted 42 community theatre companies was granted the «Best theatre Company» award for performing "The Call of the Crane" and Jack Sargissyan "Best Director" award, for which they were given gold medals and certificates.

Key words - Armenian Diaspora, Jack Hakobyan, «The Call of the Crane», «Petros Adamyan» Theatre Company, George Sargissyan, Toronto Multicultural Theatre Festival, drama, patriotism, homesickness, preserve ethnic identity.